

alles neemt niet weg dat Geertsema zich een gepassioneerd wetenschapper toont. Hij kent de praktijk van het werk, hij heeft oog voor achterliggende problematiek – hoewel het merkwaardig blijft dat hij zich niet in de discours over sociale uitsluiting begeeft – en zijn gedrevenheid zal tot de angst hebben geleid dat er ergens misschien nog iets zou blijven liggen.

Identiteit in meervoud is niet geschikt als leerboek op de beroepsopleiding, maar kan wel houvast bieden in wetenschappelijke verkenningen. Zonder het wellicht te beogen heeft Geertsema een soort naslagwerk gemaakt, waar in veel gevallen op teruggegrepen zal worden. Zo is het toch, zoals gezegd, 'een prachtboek' geworden.

Bert Middel

Amedee Suijver. **De draad van Ariadne. De levensverhalen van een groep oud-studenten van de School voor Maatschappelijk Werk ontsloten.** Groningen: Gopher Publishers, 2005, 106 p., € 10,90 ISBN 90 5179 241 7 (rechtstreeks te bestellen bij de uitgever: tel. 050 365 72 72)

Op 1 juli 2005 vond een boekpresentatie plaats in het Internationaal Informatie Archief Vrouwenstudies (IIAV) te Amsterdam. Het was een geanimeerde bijeenkomst met onder andere twee inleidingen van Bertheke Waaldijk, hoogleraar Taal en Cultuurstudies aan de Universiteit Utrecht over de veranderende positie van de vrouw in de twintigste eeuw en van Rietje Meijer, directeur van de Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers (NVMW) over de professionalisering van het maatschappelijk werk. De geanimeerdheid van de bijeenkomst ontstond niet het minst doordat 'de objecten van onderzoek' van het boek *De draad van Ariadne, de levensverhalen van een groep oud-studenten van de School voor Maatschappelijk Werk ontsloten* aanwezig waren.

Een groep jonge vrouwen behaalde in december 1961 het diploma Maatschappelijk Werk aan de oudste en eerste opleiding voor Maatschappelijk Werk, de Karthuizer genoemd, te Amsterdam. Meer dan veertig jaar later kwamen deze vrouwen weer bij elkaar en het uitwisselen van hun verhalen beviel hen zo goed dat het idee postvatte om er 'een boekje'

van te maken. Enkele enthousiaste en doortastende vrouwen trokken op onderzoek uit en kwamen in contact met het Marie Kamphuis Archief¹ en met de Wetenschapswinkel Letteren van de Universiteit Utrecht. De opdracht voor een onderzoek werd als volgt geformuleerd: de levensverhalen van de zich 'Karthuizervrouwen' noemende groep die in 1961 waren afgestudeerd als maatschappelijk werker, vergelijken met het vrouwbeeld van de jaren zestig en zeventig uit de historische literatuur. Amedee Suijver zag hier een mooi afstudeeronderwerp in voor haar studie Vrouwenstudies. Voor de levensverhalen reisde Suijver het land door en sprak zij met 48 personen voorkomende op een lijst van 66 studenten die in 1961 waren afgestudeerd. Het boek *De draad van Ariadne* bestaat uit een inleiding en drie hoofdstukken.

In de inleiding geeft Amedee Suijver aan wat de reden is, eigenlijk meer de aanleiding, voor dit onderzoek, de werkwijze en de onderzoeksmethode (interviews aan de hand van een wel zeer algemene vragenlijst, achteraf is het jammer dat er niet eerst is proefgedraaid bij een klein aantal respondenten). Zij gaat in op het feit dat mannen in die jaren grotendeels afwezig waren op de opleiding. Ook de Karthuizer (in 1957 betrok de School voor Maatschappelijk Werk een nieuw gebouw aan het Karthuizerplantsoen midden in de Jordaan) komt aan bod.

Hoofdstuk 1 gaat over de maatschappelijke context en is geba-

seerd op historisch wetenschappelijke literatuur. Suijver beschrijft het vrouwbeeld uit de jaren zestig/zeventig van de positie van de vrouw gezien naar thema's als onder ander moederschap, onderwijs en wetgeving (bijvoorbeeld pas in 1955 ontstond een veranderde wetgeving ten aanzien van de gehuwde ambtenares; deze wet, de invoering van de Bijstandswet in 1965 en de Alimentatiewet in 1971 waren mijlpalen).

In hoofdstuk 2 komen de verschillende levensverhalen en ervaringen van de geïnterviewde vrouwen aan bod. Welk leven hebben zij geleid, hoe zagen zij hun opleiding en vooral welke keuzen maakten zij? Wat was de rol van de maatschappelijke context daarbij?

Voor wat betreft de opleiding voor maatschappelijk werk en de toeleiding tot de arbeidsmarkt blijkt dat de verwachtingen waarmee men aan de opleiding begon soms niet helemaal strookten met de realiteit van het werk. De geïnterviewden bestempelen zich zelf veertig jaar later nog al eens als jong, groen en naïef. Toch waren zij zeer tevreden over de opleiding. Jaren lang leefde het idee dat het maatschappelijk werk een passend beroep was voor vrouwen uit hoger opgeleide kringen; het maatschappelijk werk heeft wortels in het liefdadigheidswerk hetgeen vooral door vrouwen werd bedreven. Na de Tweede Wereldoorlog kwam het maatschappelijk werk in een stroomversnelling terecht en zette de professionalisering in en zich voort. Het zich professionaliserend maat-

schappelijk werk zag het *social casework* in de jaren vijftig als het leidende methodisch kader. Later kwam er eveneens aandacht voor *social groupwork* en *community organisation*. Het social casework kwam uit Amerika en werd hier bekend door de publicaties van Marie Kamphuis.

De lichte vrouwen van 1958-1961 startte de opleiding van drie jaar en vier maanden nog aan de School voor Maatschappelijk Werk. In 1959 veranderde de opleiding in een vierjarige opleiding aan de Sociale Academie. Aantrekkelijk voor de geïnterviewden was de gevarieerdheid van het vakkenpakket, de zelfstandigheid en het onafhankelijke van het beroep had eveneens aantrekkingskracht. Tevens was belangrijk de boodschap die de opleiding uitdroeg. Werde de opleiding nog gestart met het idee van vooral mensen willen helpen, tijdens de opleiding veranderde dit in mensen willen helpen om hun eigen kracht in te zetten. Een balans vinden tussen een invoelende en betrokken houding ten opzichte van de cliënt en voldoende afstand om niet meegezogen te worden. Kortom een professionele werkrelatie van gedistantieerde betrokkenheid.

Tijdens de opleiding was veel aandacht voor de praktijk, er was een uitgebreid stageprogramma en er was supervisie als specifieke methode van leren die is gericht op het beter functioneren van de betreffende persoon in de beroepspraktijk. Hoewel breed en goed voorbereid op de beroepspraktijk bleek deze toch een

gevoel van overweldiging te geven, die men zich jaren erna nog kon herinneren. Gelukkig was er dan opnieuw de mogelijkheid van supervisie en collegiale ondersteuning. Ongeveer de helft van de groep begon na een aantal jaren werk met een vervolgopleiding (mogelijk wordt hier een voortgezette opleiding bedoeld). De toenmalige directeur De Jongh gaf in 1961 de groep de boodschap mee dat kennis statisch was, maar dat ervaring zich altijd bleef ontwikkelen.

Hoofdstuk 3 poogt een vergelijking te maken tussen de diverse ervaringen en levensverhalen van de geïnterviewden en het gangbare tijdsbeeld uit de historisch wetenschappelijke literatuur. Waar was bijstelling nodig? Suijver geeft aan dat de literatuur (die zij raadpleegde) een vrij statisch vrouwbeeld opleverde, in de verhalen en ervaringen van de vrouwen zat veel meer dynamiek. Zij komt tot de conclusie dat de Karthuizervrouwenjaargang 1961 als een grensgeneratie kon worden beschouwd. Op pagina 93 lezen wij: 'Hoewel veel vrouwen hun tijd vooruit waren wat betreft een actieve sociale rol in de samenleving en de groep vrouwen op bepaalde punten vooruitstrevend te werk ging en veel feministische activiteiten ontplooiden, zijn er ook diverse traditionele aspecten te bemerken in de keuzen en belevingswereld van de groep.' Zij vervolgt op pagina 94: 'Een interessante vraag hierbij is in welke mate de vooruitstrevende aspecten van de groep te maken hadden met de invloed van de Karthuizeropleiding.' En op

pagina 95: 'Ondertussen had er in de jaren vijftig een professionalisering van de opleiding voor maatschappelijk werk plaatsgevonden.' Deze zorgt voor een 'dubbele bodem' voor zowel de afgestudeerde meisjes als in het maatschappelijk werk. Jammer is dat Suijver deze dubbele bodem niet beter heeft onderzocht. Daardoor blijft dit boekwerkje toch wat aan de oppervlakte. Zij geeft wel aan dat het maatschappelijk werk zich afspeelt op het snijvlak van de persoonlijke en de openbare sfeer. Maar de betekenis hiervan blijft te veel in het vage, terwijl dit juist zowel voor de beroepsocialisatie van de 'meisjes' als in het maatschappelijk werk juist kenmerkend is. Suijver merkt op dat in de door haar geraadpleegde literatuur weinig ruimte is voor persoonlijke ervaringen. Zij meent dat door de interviews een onontgonnen gebied wordt opengelegd. Echter dit betekent niet dat de ervaringen en levensverhalen niet zijn opgetekend. Als docent aan de Voortgezette Opleiding voor Maatschappelijk Werk is mij deze literatuur met de link naar het beroep van maatschappelijk werker wel bekend. Zeker de werkstukken van de zogenoemde vrouwengroepen (onder andere met Anja Meulenbelt als docente en de leus van het persoonlijke is politiek) leveren een schat van materiaal op, eveneens de wat kleinere uitgevers hebben het nodige op dit gebied te bieden gehad. Hieruit blijkt eens te meer dat bewaren en toegankelijk maken van archiefmateriaal onontbeerlijk is. Deze voortgezette opleidingen waren bedoeld voor wer-

kers die na hen afstuderen minimaal enige jaren beroepservaring hadden als zij aan de toen nog tweejarige opleiding begonnen. In *De draad van Ariadne* had ik deze verbinding graag explicieter gezien. Er is wel aandacht besteed aan waarom de keuze voor dit beroep, maar het vrouwenberoep als zodanig geldt tevens voor het verpleegstersberoep, om er maar een te noemen. Wat blijft staan, is dat dit boekje zeker met plezier zal worden gelezen, vooral door degenen 'die er wat mee hebben, of gehad hebben'.

Marlies van der Linden

Noten

- ¹ Het Marie Kamphuis (1907-2004) Archief, vernoemd naar een belangrijk persoon voor het maatschappelijk werk, is onderdeel van de Marie Kamphuisstichting. Deze laatste wil nadrukkelijk aandacht geven aan de wetenschappelijke onderbouwing van het maatschappelijk werk en een schakel zijn tussen werkveld en wetenschap. Zij doet dit middels de leerstoel Grondslagen van Maatschappelijk Werk en afwisselend jaarlijks een MKS-lezing of de MKS-prijs voor een innovatieve bijdrage op het terrein van het maatschappelijk werk. Het MKS-archief verzamelt gegevens uit de geschiedenis van het maatschappelijk werk en archiveert deze. Het was ook de opdrachtgever van dit project dat Amadee Suijver uitvoerde. Verdere info www.mks.nl.